

ראיתי מעירין בזה. וא"ל מה שלא הביא לעניין פתילה הואל והשתמש בה דהוי כשרופה ועומדת וא"א להשתמש בה. שוב ראיתי שכתב בסי' תרע"ב ס"ד. שאין חוששין לפתילות להחליפם עד שתכלה, משמע אכתי יכול להשתמש בהו. ואדרבא כמו שכתבו האחרונים שאין כאן בזיון מצוה, דאדרבה שכן הם נוחין להדליק יותר כשהן מודלקין כבר. אלא אין זה מוכרח אלא איפכא אפשר להוכיח כיון

"שאין חוששין לפתילות להחליפם" ויכול להשתמש בהם כל שמונת ימי החנוכה אותם פתילות כשרופים וכלו מלהשתמש בהם כבר משו"ה מרן השו"ע הביא דוקא לעניין שמן שעושה לו מדורה. א"נ כיון שהטור ג"כ לא הביא לעניין פתילה שכן גם הרא"ש בפ"ב שם הביא רק לעניין שמן. וכן הגמ"י סוף הלכות חנוכה ובתוס' שם. משו"ה הביא מרן השו"ע דוקא לעניין שמן כנלע"ד.

שאלה על ידי מי נכתבה מגילת החשמונאים הידועה בשם מגילת אנטיוכוס.

תשובה יש מי שאומר שהמגילה נכתבה על ידי בני החשמונאים שבא הונצחו כל אירועי תקופת המכבים והחשמונאים. ויש מי שאומר שזקני בית שמאי וזקני בית הלל הם שכתבו את מגילת בית החשמונאים (בעליית בית חנניה בן חזקיה בן גרון).

המקור דעה א' רבנו סעדיה גאון שכותב בס' הגלוי שהמגילה נכתבה על ידי בני החשמונאי יהודה ושמעון ויוחנן ויונתן ואלעזר בני מתתיהו "ספר במה שעבר עליהם הדומה לספר דניאל בלשון כשרים" עיין שם שמביא קמעים מתוך מגילת אנטיוכוס שמכנה אותה "כתאב בני חשמונאי" יעו"ש. ועיין בהקדמת יפה מהישועה לרבינו נסים גאון שמוכיר שם "מגילת בני החשמונאים".

דעה ב: בס' הלכות גדולות הלכות סופרים עמ' קמא: כתב שם שזקני ב"ש וזקני ב"ה הם כתבו מגילת בית החשמונאים ועד עכשיו לא עלה לדורות עד שיעמוד כהן לאורים ולתומים והם כתבו מגילת תענית בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון כשעלו לבקרו ועמדו ב"ד שלאחריהן ונזוהו וכו' יעו"ש. עיין גמ' שבת עמ' י"ג: חנניה בן חזקיה בן גרון וסייעתו כתבו מגילת תענית סייעתו היינו זקני בית שמאי

ובית הלל ועיין רמב"ם הל' חנוכה פ"א שכתב בבית שני כשמלכי יון גזרו גזירות על ישראל ובטלו דתם וכו' ונכנסו להיכל ופרצו פרצות וכו' והעיר בס' מעשה רוקח מניין לרמב"ם שהיוונים בטלו הדת והרי בנמ' לא נזכר רק פח השמן שנעשה בו הגם על קו' זו עיין בשו"ת תשובה מאהבה בח"ב בס' רפ"ה בהערותיו לס' תר"ע ועיין לתוס' רי"ד בנמ' סוכה דף מ"ד:

שהזכיר מגילת אנטיוכוס שכן כתב שם בתוך דבריו "מקום שנוהגין לקרוא מגילת אנטיוכוס בחנוכה אין ראוי לברך עליה מפני שאין שורש חיוב כלל" הביאו בשבלי הלקט בס' קע"ד ועיין תוס' יו"ט בפ"ג מגילה משנה ו. ובערוך השולחן בס' תר"ע בס"ה ועיין בס' דורות ראשונים כרך ג' עמ' ר"צ ובס' מועד לשמחה בעמ' רנ"ד בעניין הנ"ל ואכמ"ל.

שאלה יש שנוהגים לקרוא בחנוכה מגילת אנטיוכוס האם היו מברכין על אותה קריאה אשר קדשנו במצותיו וציונו על קריאת מגילה.

תשובה אף שיש שנוהגים לקרוא מגילת אנטיוכוס בחנוכה לא היו מברכים על קריאתה שכן לא תקנו על זה ברכה והטעם לפי שאין שורש חובה כלל לקרותה.

המקור כ"כ תוס' רי"ד במסכת סוכה דף מ"ד: מקום שנוהגין לקרוא מגילת אנטיוכוס בחנוכה אין ראוי לברך עליה מפני שאין שורש חובה כלל וכ"כ השב"ח

בס' קע"ד. יעו"ש ועיין בס' לקוטי שושנים עמ' רח"צ על הטעם שאין מברכין על מנהג ועיין בעמ' ק"ע מה שהארכנו לעניין ברכה על מגילת רות ואיכה ואכמ"ל.

שאלה אימתי נכתבה מגילת אנטיוכוס.

תשובה לפי רבינו סעדיה גאון בהקדמתו לספר הגלוי מגילה זו נכתבה על ידי החשמונאים הראשונים יהודה ושמעון ויוחנן ויונתן ואלעזר בני מתתיהו שכתבו שם כל מה שעבר עליהם. ובספר הלכות גדולות המיוחס לרבי שמעון קיירא שהיה בתחילת תקופת הגאונים כתב שזקני

בית שמאי ובית הלל כמאה שנה לפני חורבן בית שני כתבו את מגילת בית החשמונאי.

בחנוכה אין ראוי לברך עליה מפני שאין שורש חובה כלל, יעו"ש, ואכן יש שנהגו לקרות מגילה זו בצבור בימי החנוכה עיין בס' תכלול עץ חיים ח"א דף קס"ג, שכתב שם יש שקורין מגילת אנמיוכוס בשבת אחרי הפטרה יעו"ש.

המקור עיין בס' זכרון לראשונים
הרכבי ח"ה מחברת א. שם נדפסה הקדמת ר' סעדיה גאון והספר הגלוי אבד מאתנו, ועיין הלכות סופרים ורשא תרל"ה עמ' 282. ובשו"ת תשובה מאהבה ח"ב בס' רע"ה, תוספות רי"ד (לר' ישעיה דיטראני הזקן).

כתב בנגמ' סוכה דף מ"ד: בד"ה הביט מקום שנוהגין לקרות מגילת אנמיוכוס

מגילת אנטיוכוס

ויהי בימי אנטיוכוס מלך יון מלך גדול וחזק היה ותקיף בממשלתו וכל המלכים ישמעו לו והוא כבש מדינות רבות ומלכים חזקים והחריב טירותם והיכליהם שרף באש אנשיהם בבית האסורים אסר. והוא בנה מדינה גדולה על חוף הים להיות לו לבית מלכות ויקרא לה מדינת אנטוכיא על שמו. וגם בגרים משנהו בנה מדינה לנגדה ויקרא לה בגרים על שמו וכן שמותן עד היום הזה. בשנת עשרים ושלוש שנים למלכו היא שנת מאתים ושלוש עשרה שנים לבנין בית האלקים שם פניו לעלות לירושלים.

ויען ויאמר לשריו הלא ידעתם כי יש עם היהודים אשר בירושלים בינינו. לאלהינו אינם מקריבין ודתינו אינם עושים ודתי המלך עוזבים לעשות דתם. וגם הם מיחלים ליום שברון המלכים והשלטונים ואומרים מתי ימלוך עלינו מלכנו ונשלוט בים וביבשה וכל העולם ינתן בידינו. אין כבוד למלכות להניח אלה על פני האדמה. עתה בואו ונעלה עליהם ונבטל מהם הברית אשר כרת להם אלקיהם שבת ראש חדש ומילה. וייטב הדבר בעיני שריו ובעיני כל חילו. באותה שעה קם אנטיוכוס המלך וישלח את ניקנור משנהו בחיל גדול ועם רב ויבא לעיר יהודא לירושלים. ויהרוג בה הרג רב ויבן במה בבית המקדש במקום אשר אמר א-לקי ישראל לעבדיו הנביאים שם אשכין שכינתי לעולם במקום ההוא שחטו את החזיר ויבאו את דמו לעזרת הקודש.

ובהיות זה כאשר שמע יוחנן בן מתתיהו כהן גדול כי זה המעשה נעשה נמלא קצף וחמה וזיו פניו נשתנה ויועץ בלבו מה שיוכל לעשות על זה. ואז יוחנן בן מתתיהו עשה לו חרב שתי אמות ארכה וזרת אחת רחבה תחת בגדיו עטופה. ויבא לירושלים ויעמד בשער המלך ויקרא לשוערים ויאמר להם אני יוחנן בן מתתיהו באתי לבא לפני ניקנור. ואז באו השוערים והשומרים ויאמרו לו הכהן הגדול מהיהודים עומד בפתח ויען ניקנור ויאמר להם בא יבוא. ואז יוחנן הובא לפני

ניקנור ויען ניקנור ויאמר ליוחנן אתה הוא אחד מן המורדים אשר מרדו במלך ואינם רוצים לשלום מלכותו.

ויען יוחנן לפני ניקנור ויאמר אדוני אני הוא עתה באתי לפניך אשר תרצה אעשה. ויען ניקנור ויאמר ליוחנן אם כרצוני אתה עושה קח חזיר ושחטתהו על הבמה ותלבש בגדי מלכות ותרכב על סוס המלך וכאחד מאוהבי המלך תהיה. וכאשר שמע יוחנן השיבו דבר אדוני ירא אנוכי מבני ישראל פן ישמעו כי עשיתי כן ויסקלוני באבנים, עתה יצא כל איש מפניך פן יודיעום אז ניקנור הוציא כל איש מלפניו. נשא יוחנן בן מתתני עיניו לשמים ותיקן תפלתו לפני א-לקיו ויאמר א-לקי וא-לקי אבותי אברהם יצחק ויעקב וכן אמר אל תתנני נא ביד הערל הזה כי אם יהרגני וילך וישתבח בבית חנון אלהיו ויאמר אלהי נתנו בידי.

באותה שעה פסע עליו שלש פסיעות ויתקע החרב בלבו וישלך אותו חלל בעזרת הקודש לפני א-לקי השמים. ענה יוחנן ויאמר א-לקי לא תשים עלי חטא כי הרגתיו בקודש עתה כן תתן את כל העמים אשר באו עמו להצר ליהודה ולירושלים. אז יצא יוחנן בן מתתני ביום הזה וילחם בעמים ויהרוג בהם הרג רב. מספר ההרוגים אשר הרג ביום ההוא שבע מאות אלף ושנים ושבעים אלף אשר היו הורגים אלה לאלה. בשובו בנה עמוד על שמו ויקרא לו מכב"י ממיית החזקים. ויהי כאשר שמע אנטיוכוס המלך כי נהרג ניקנור משנהו צר לו מאד וישלח להביא לו בגרים הרשע המטעה את עמו.

ויען אנטיוכוס ויאמר לבגרים הלא ידעת אם לא שמעת אשר עשו לי בני ישראל הרגו חיילי ויבזו מחנותי ושרי. עתה על ממוניכם אתם בוטחים או בתיכם לכם הם בואו נעלה עליהם ונבטל מהם הברית אשר כרת להם א-לקי השמים שבת ראש חודש ומילה. אז בגרים הרשע וכל מחנותיו בא לירושלים ויהרוג בהם הרג רב ויגזור בה גזירה גמורה על שבת ראש חודש ומילה. בהיות זה כאשר היה דבר המלך נחפזת מצאו איש אשר מל בנו הביאו האיש ואשתו ויתלו אותם כנגד הילד.

וגם אשה אשר ילדה בן אחרי מות בעלה ותמל אותה לשמונת ימים ותעל על חומת ירושלים ובנה מהול בידה ותען ותאמר לך אומרים בגרים הרשע ברית אבותינו לא נבטל ממנו שבת ראש חודש ומילה מבני בנינו לא יוסר. ותפל בנה לארץ ותפול אחריו וימותו שניהם כאחד ורבים מבני ישראל אשר היו עושים כן בימים ההם ולא שינו את ברית אבותם. בזמן ההוא אמרו בני ישראל אלו לאלו בואו ונלך ונשבות במערה פן נחלל את יום השבת וילשינו אותם לפני בגרים. אז בגרים הרשע שלח אנשים חלוצים ויבואו וישבו על פי המערה ויאמרו אליהם יהודים צאו אלינו ואכלו מלחמינו ושתו מיינינו ומעשינו תהיו עושים.

ויענו בני ישראל אלה לאלה. ה' זוכרים אנחנו אשר ציונו על הר סיני ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך וביום השביעי תשבות, עתה טוב לנו אשר נמות במערה מאשר נחלל את יום השבת. בהיות זה כאשר לא יצאו עליהם הביאו עצים וישרפו על פי המערה וימותו כאלף איש ואשה. אחרי כן יצאו בני מתת' יוחנן וארבע אחיו וילחמו בעמים ויהרגו בהם הרג רב כי בטחו באלקי השמים. אז בגרים הרשע נכנס בספינה אחת וינס אל אנטיוכוס המלך ועמו אנשים פליטי חרב.

ויען בגרים ויאמר לאנטיוכוס המלך אתה המלך שמת ציווי לבטל מן היהודים שבת ראש חודש ומילה מרמה גדולה ומרד בתוכה. אשר אם ילכו כל העמים והאומות והלשונות לא יוכלו לחמשה בני מתת' מאריות הם חזקים ומנשרים הם קלים ומדובים הם ממהרים. עתה המלך עצתי ייטב עליך ולא תלחם באנשים מעט כי אם תלחם בהם ותבוש בעיני כל המלכים. לכן כתוב ושלח ספרים בכל מדינות מלכותיך ויבואו שרי החילות ולא ישאר מהם אחד וגם פילים מלובשים שריונים יהיו בהם וייטב הדבר בעיני אנטיוכוס המלך וישלח ספרים בכל מדינות מלכותו ויבואו שרים עם ועם ומלכות ממלכות ופילים מלובשים שריונים עמהם באו. שנית קם בגרים הרשע ויבוא לירושלים בקע בחומה וינתק המבוא וישבור במקדש שלש עשרה פרצות וגם מן האבנים שיבר עד אשר היו כעפר וישוב בלבו ויאמר הפעם הזאת לא יוכלו לי כי רב חילי ועוז ידי וא-לקי השמים לא חשב כן. וכשמעו חמשה בני מתת' קמו ויבואו למצפה גלעד אשר היה שם

פליטה לבית ישראל בימי שמואל הנביא. צום גזרו וישבו על האפשר לבקש רחמים מלפני א-לקי השמים.

אז נפל בלבם עצה טובה יהודה הבכור שמעון השני השלישי יוחנן הרביעי יונתן החמישי אלעזר. ברך אותם אביהם וכן אמר יהודה בני אודה ממך כיהודה בן יעקב אשר היה נמשל כאריה. שמעון בני אודה ממך כשמעון בן יעקב אשר הרג יושבי שכם. יוחנן בני אודה ממך כאבנר בן נר שר צבא ישראל. יונתן בני אודה ממך כיונתן בן שאול אשר הרג עם פלשתים. אלעזר בני אודה ממך כפנחס בן אלעזר אשר קנא לאלקינו והציל את בני ישראל. על זה יצאו חמשה בני מתתי ביום הזה וילחמו בעמים ויהרגו בהם הרג רב ויהרג מהם יהודה. באותה שעה כאשר ראו בני מתתי כי נהרג יהודה. שבו ויבואו אל אביהם ויאמרו להם למה שבתם. ויענו ויאמרו אשר נהרג יהודה אחינו אשר היה חשוב ככולנו. ויען מתתי אביהם ויאמרו אליהם אני אצא עמכם ואלחם בעמים פן יאבדו בית ישראל ואתם נבהלתם על אחיכם.

ויצא מתתי ביום ההוא עם בניו וילחמו בעמים. וא-לקי השמים נתן כל גבורי העמים בידם ויהרגו בהם הרג רב כל אוחזי חרב וכל מושכי קשת. שרי החיל והסגנים לא נותר בהם שריד וינוסו העמים למדינות. ואלעזר היה מתעסק להמית הפילים ויטבע בפרש הפילים וכאשר שבו בקשוהו ואחר כך מצאוהו אשר טבע בפרש הפילים. וישמחו בני ישראל כי נתנו בידם שונאיהם מהם שרפו באש ומהם דקרו בחרב ומהם תלו על העץ. ובגרים הרשע המטעה את עמו שרפו אותו בית ישראל באש. ואז אנטיוכוס המלך כאשר שמע אשר נהרגו בגרים הרשע וכל שרי החיל אשר עמו נכנס בספינה וינס למדינת הים כל מקום אשר היה בא שמה מורדין בו וקוראין אותו הבורח.

אחרי כן באו בני השמונאי לבית המקדש ויבנו השערים הנשברים ויסגרו הפרצה ויטהרו את העזרה מן ההרוגים ומן הטומאות. ויבקשו שמן זית זך להדליק המנורה ולא מצאו כי אם צלוחית אחת אשר היתה חתומה בטבעת הכהן הגדול וידעו כי היה טהור. כשיעור הדלקת יום אחד היה בה וא-לקי השמים אשר שיכן

שמו שם נתן בה ברכה והדליקו ממונה שמונה ימים. על כן קיימו בני חשמונאי קיום וחזקו איסר בני ישראל עמהם כאחד. לעשות שמונה ימים האלה ימי משתה ושמחה כימי מועדים הכתובים בתורה ולהדליק בהם נרות להודיע אשר עשה להם א-לקי השמים ניצוחים. ובהם אין לספוד ולא לגזור צום ותענית זולתי אשר יש עליו מלפני זה ויתפלל לפני א-לקיו. אך חשמונאי ובניו ואחיהם לא גזרו בהם לבטל עבודת מלאכה ומן העת ההוא לא היה שם למלכות יון. ויקבלו המלכות בני חשמונאי ובני בניהם מהעת הזאת ועד חרבן בית אלקים מאתים ושש שנים. על כן בני ישראל מהיום ההוא בכל גלותם שומרים הימים האלה ויקראו להם ימי שמחה בעשרים וחמשה לחודש כסליו. ועד העולם לא יסורו מהם אשר היו בבית מקדשם הכהנים והלויים וחכמיהם אשר קיימו עליהם ועל בני בניהם עד עולם. הא-ל אשר עשה עמהם נס ופלא הוא יעשה לנו נסים ונפלאות ויקיים בנו מקרא שכתוב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

